

Livsviktigt

NR 1 • 2021



**Så hanterade de nordiska länderna coronapandemin
– generellt och specifikt för dagligvaruhandeln**

Ledare: Anus horribilis - det fruktansvärda året

Tillträdesförbud - det bidde en tumme

ett magasin från
livsmedels
HANDLARNÄ



LIVSVIKTIGT TAR ETT HELHETSGREPP ÖVER CORONAPANDEMIN. LÄS OM HUR SVERIGE OCH VÅRA NORDISKA GRANNLÄNDER HANTERAT PANDEMIN BÅDE RENT GENERELLT OCH SPECIFIKT FÖR DAGLIGVARUHANDELN NÄR NÄSTAN ETT ÅR HAR GÅTT SEDAN VIRUSET SLOG TILL.

4 Nyheter

Förslaget om tillträdesförbud i butik från regeringen har blivit till en tumme. Men remissinstanserna är glada över att ett steg äntligen tagits mot möjligheten till tillträdesförbud.

4 Nyheter

4 av 10 av handelsföretagen har utsatts för brott det senaste året visar Svensk Handels bedrägerirapport.

5 Nyheter

Skatt på engångsartiklar av plast får tummen ned av remissinstanserna som anser att det saknar konsekvensanalys i förslaget.

6 Covid-19 i Norden

Tuffa restriktioner för butikerna med nya pandemilagen - maxantal införs mot vite.

11 Covid-19 i Norden

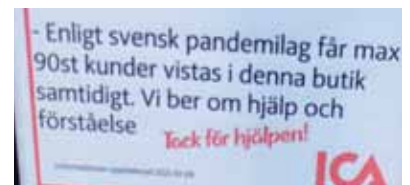
De nordiska länderna har haft olika strategier för att bekämpa coronaviruset där Finland, Danmark och Norge tidigt införde strikta restriktioner medan Sverige valde en liberalare väg. Resultat ser vi idag nästan ett år senare där Sverige räknar sina avlidna i tiotusental medan Danmark har strax under 2 000 avlidna till följd av viruset och Finland och Norge runt 600 fall vardera.

4



5

6



Tidningen Livsviktigt ges ut av Livsmedelshandlarna som är en oberoende branschorganisation för handlarare inom dagligvaruhandeln. Livsmedelshandlaren kostar 800 kronor per år och ingår i serviceavgiften.

Ansvarig utgivare och VD
Pär Bygdesson

Redaktör
Marie Halldestam Hallencreutz

Tryck
Peter Dahlberg,
Peter Dahlberg Design

Reporter/fotograf
Claes Hallencreutz

Produktion
Caleida Media

Annonser
annons@caleidamedia.se

livsmedels
HANDLARNÄ

Regeringsgatan 60 • 103 29 Stockholm

www.livsmedelshandlarna.se • 08-20 24 50

Twitter:
@handlare • info@livsmedelshandlarna.se

Annus horribilis, det fruktansvärda året

Året 2020 bjöd på en omställning som få av oss kunde ens drömma om att vi kunde få uppleva.

De av oss som arbetat med planering inför kris eller krig hade inte tagit med en pandemi i planerna. Inte i så måtto i alla fall att det visade sig att det vi behövde mycket av för att hantera pandemin var mer av digitala funktioner.

Mer digitala möten, mer digitala betalningar och mer digitalt av allt.

Det finns de som påstår att vår digitala utveckling gått framåt tre till fyra år jämfört med om vi inte hade haft covid 19 som jagade på oss.

För jagat har det gjort, många döda och många svårt sjuka under lång tid. Medan andra knappt blivit sjuka alls, ett mycket märkligt virus detta.

Jag hoppas nu att en snabb vaccinering i år kan stoppa spridningen i Sverige och övriga världen.

Hyllningar och tack till er i butik

Så här i början av 2021 vill jag framföra min hyllning och mitt varma tack till alla er ute i butik som kämpat på i vardagen.



Snabba i omställningen

Ni har hanterat kunder med olika inställning till de allmänna råden, ni har satt upp e-handelslösningar på samma korta tid som det tog att sätta upp plexiglasskydd vid kassorna och ni som kämpat med planering när vabbandet slagit rekord. Ta emot min applåd från balkongen på detta sätt.

Från fysiska till digitala möten

För Livsmedelshandlarna har det också handlat om omställning. De vanliga mötena och resorna vi brukar arrangera har fått ge vika för digitala möten och produktioner.

För en organisation som arbetar över hela landet, men som bara har ett kontor, fungerar det digitala på många sätt mycket bra.

Hör av er om avfallshantering

Vårt avfallsarbete, där vi hjälper er medlemmar att upphandla hämtning av avfall till bästa möjliga villkor, hade vi redan innan 2020 anpassat till digitalt och distans. Av rena kostnadsskäl, att spara in på resor gör att fler kan få rådgivning på en given tid. Om du inte har utnyttjat denna medlemsnytta än, hör av dig så löser vi det så fort det bara går.

Handlarratt.nu

Andra digitala satsningar är handlarratt.nu samt Livsmedelshandlarna ringer upp.

Handlarrätt är en utbildningssatsning som hjälper dig som vill gå från brott till fällande dom för de brott som sker i din butik. Det tar en halvtimme att titta igenom filmerna där före detta kammaråklagare Marie Wallin berättar hur du drastiskt ökar dina chanser för att dina anmälningar ska tas på allvar.

Livsmedelshandlarna ringer upp

Livsmedelshandlarna ringer upp är en serie där Micke Tornving ringer upp människor för att prata till punkt om olika frågor som ligger butikerna nära.

Gå in på Livsmedelshandlarnas youtube-kanal och ta del av de klipp som finns där. Sitter du i bilen fungerar de även bra att bara lyssna på dem också. Intressant och underhållande.

Pärs minut

Satsningen på Pärs Minut har fortsatt under året och målet med den, även om det tar lite tid, är att bygga upp en kanal för opinionsbildning i butiksnära frågor. Har du ett ämne som du vill ha belyst och funderad över på en minut. Skicka ett mail eller ring så lyssnar jag. Efter lite återhämtning i mellandagarna kör vi nu på för fullt och ser fram mot ett 2021 då vi kan dra full nytta av 2020 års lärdomar men även kunna återgå till att göra sådant vi tycker om och behöver.

Pär Bygdeson

vd Livsmedelshandlarna

Illustration: "Skriet" av Edvard Munch, Wikipedia

Besvikelse över ”bantat” tillträdesförbud



För att förstärka skyddet mot brott och allvarliga trakasserier i butiker har regeringen föreslagit en ny lag om tillträdesförbud till butiker. Förslaget har varit ute på remissrunda under slutet av 2020 och nu i januari 2021 föreslår justitieutskottet att riksdagen säger ja till förslaget.

Remissinstanserna är glada över att ett steg äntligen tagits mot möjligheten till tillträdesförbud men också besvikna över hur förslaget har vattnats ur längs vägen.

Förslaget om tillträdesförbud var mycket välkommet av handeln men enligt remissvaren så framgår det att av det som från början var en stor och vällovlig insats för butikerna att kunna värja sig mot kriminella element, har det blivit en liten tumme. Dels vänder sig remissinstanserna mot att det är åklagare som ska fatta beslutet, dels upplever de att påföljden kan bli verkningslös.

Bra att man tar tag i problemet

– I grunden är det bra att man adresserar problemet men vi får se hur det utvecklar sig, säger Pär Bygdeson, vd Livsmedelshandlarna.

Butiksstölder har varit ett problem i decennier och det finns uppgifter om att det begås fler och grövre brott i butiker i dag samtidigt som per-

sonalen är mer drabbad än tidigare. Det kan exempelvis handla om sexuella ofredanden, hot och skadegörelse, skriver justitieutskottet:

Mot den bakgrunden föreslår regeringen en ny lag om tillträdesförbud till butik. Enligt förslaget ska en person vid särskilda omständigheter kunna förbjudas att vistas i butiken om det finns risk för att personen kommer att begå fler brott, eller allvarligt trakassera någon, i butiken.

Böter eller fängelse

Den som bryter mot ett tillträdesförbud ska kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Regeringen föreslår också vissa straffrättsliga lagändringar, exempelvis att straffet för stöld som skett efter inbrott i en bostad ska vara ett till sex

års fängelse. Vid grov stöld och grovt häleri ska brottet kunna bedömas som grovt om brottsligheten utövats systematiskt.

Besvikna över bötesdelen

– När vi skrev remissvaret i fjol tyckte vi att det var ett viktigt steg i rätt riktning men som förslaget såg ut så blev vi besvikna över bötesdelen. Vi är och har alltid varit tydliga med att böter inte är bra eftersom de som begår dessa brott oftast inte har förmågan eller viljan att betala, säger Per Geijer, säkerhetschef på Svensk Handel.

– Det finns saker att jobba vidare med och vi följer utvecklingen så vi hoppas på det bästa, säger han.

Den nya lagen och lagändringarna föreslås börja gälla den 1 mars 2021.

Text: Marie Hallencreutz

40 %

av handelsföretagen har utsatts för brott det senaste året visar Svensk Handels bedrägerirapport.

De flesta har fått falska mejl, sms och telefonsamtal. Drygt hälften uppger att de har fått bluffakturor.

Närpå hälften av företagen, 46 procent, anser att de saknar kunskap om vilka åtgärder som behövs för att minska den här typen av brott.

Källa: IcaNyheter

Skatt på engångsartiklar av plast får tummen ned

Nu har utredningen om skatt på engångsartiklar presenterats. Förslaget innebär en skatt som ska betalas på upp till fem kronor per mugg och sju kronor för livsmedelsbehållare. Skatten väntas öka statens skatteinkomster med 3,8 miljarder kronor per år. Men den är hårt kritiserad.

Från Handelsns sida är man starkt kritisk till den nya skatten på engångsartiklar av plast:

”En hög skatt (som får samma effekt som ett förbud) på produkter där det inte finns ersättningsalternativ bromsar innovation och utveckling av de material och produkter som vi alla vill ha. Det pågår redan idag en stor omställning från plast till fiberbaserade material men utvecklingen har ännu inte lösningar för all användning eller alla tekniska lösningar.”, skriver Svensk Dagligvaruhandel i sitt remissvar.

Finns inga alternativ

Robert Lönn, skattejurist på Svenskt Näringsliv och en av experterna i utredningen, menar att skatten blir fiskal då det inte finns några alternativa engångsartiklar på marknaden.

– På marknaden i dag finns det inga plastfria muggar eller livsmedelsbehållare för engångsbruk då det krävs en plastbarriär som står emot vätska. Dessutom fyller plasten en



viktig funktion för livsmedelssäkerheten och gör att maten håller längre, vilket minskar matsvinnet. Han menar vidare att skatten inte kommer att lösa problematiken kring nedskräpning.

Skatt löser inte nedskräpning

– I utredningen framhålls nedskräpning som ett stort miljöproblem och för att lösa det ser jag inte att en skatt är rätt väg att gå. Det handlar om en beteendeförändring som måste ske och då borde fokus ligga på åtgärder som gör att människor slutar skräpa ned. En skatt kan leda till att det konsumeras färre muggar och livsmedelsbehållare för engångsbruk men det löser inte beteendet att skräpa ned.

Saknar konsekvensanalys

Svensk Dagligvaruhandel har i stort sett samma kritik mot skatten:

”Svensk Dagligvaruhandel saknar även en bättre konsekvensanalys av vilka artiklar som kommer att omfattas, samt vad konsekvenserna av en skatt skulle bli för konsumenter, miljö och samhälle. Hur påverkas café- och take away-näringen av en skatt? Hur påverkas livsmedelsbutikernas delidiskar? Vilka material ersätter engångsartiklar i plast med, hur livsmedelssäkra är de och är de bättre för miljön? Hur stor är volymen av de artiklar som eventuellt omfattas? Importeras de eller tillverkas de inom landets gränser? Denna typ av frågor bör utredas och tydliggöras.”, skriver man i sitt remissvar. Livsviktigt återkommer med uppföljning om hur frågan om skatt på engångsartiklar av plast utvecklar sig.

Text: Marie Hallencreutz
Foto: Pixabay

Icas nya hamburgertråg sparar 67 ton plast

Ica byter förpackning på sina emv-hamburgare, och minskar därmed sin plastanvändning med totalt 67 ton per år.

Ica byter förpackning på sina emv-hamburgare, och minskar därmed sin plastanvändning med totalt 67 ton per år.

Ica går från plasttråg till ett pappersbaserat tråg bestående av fiber av björk, gran och tall. I och med denna förändring minskar plastanvändningen med över 80 procent per tråg jämfört med tidigare förpackningar.

Den nya förpackningen kommer att användas för sju av Icas egna hamburgare och finns i Icabutiker från början på februari.

Under 2021 kommer en rad ytterligare kött detaljer att förpackas i



samma typ av förpackningar.

– Att vi nu byter förpackning från plast till pappersfibrer på Icas egna hamburgare ligger i linje med vårt hållbarhetsarbete och innebär att plaståtgången minskar kraftigt vilket är väldigt positivt. Ica har satt upp ett mål om att alla plastförpackningar för våra egna märkesvaror ska

vara tillverkade av återvunnen eller förnybar råvara till 2030 och den förändring vi nu genomför tillsammans med de vi redan gjort gör att vi skapar ett allt mer cirkulärt och hållbart plastsystem, säger Emelie Hansson, hållbarhetsstrateg på Ica, i ett pressmeddelande.

Källa och foto: Ica

Tuffa restriktioner för butikerna med nya pandemilagen - maxantal införs mot vite

Fredagen den 8 januari röstade en enig riksdag ja till en ny pandemi-lagstiftning som trädde ikraft redan söndagen den 10 januari.

För handlare innebär det att beräkna ett maxantal kunder, om en kund per tio kvadratmeter butiksytta, samt en skyldighet för butiksägaren att skylta om maxantalet vid entrén.

Nu har den nya pandemilagen trätt i kraft där tio kvadratmeter butiksytta per kund samt en skyldighet att tydliggöra hur många som får besöka butiken samtidigt blir nya tvingande åtgärder.

Bryter butiken mot detta kan vitesföreläggande utdelas och i förlängningen även leda till nedstängning av butiken om man inte fått ordning på trängseln enligt tio kvadratmeter butiksytta per kund. Tillsynen görs av länsstyrelserna.

Så räknar du ut maxantal

En livsmedelsbutik räknas som en lokal och det är endast där kunderna vistas, det vill säga i själva butiken, som golvytan ska beräknas. Borträknas då den fasta inredningen i butiken liksom personalytrymmen, lager och andra områden där kunden inte vistas, exempelvis på eller bakom delikatessdisken.

– Har man 100 kvadratmeter golvyta i butiken när allt annat är borträknat så är det tio personer som får vara i butiken samtidigt. Är butikens golvyta på under 10 kvadratmeter så får naturligtvis en kund vara i butiken, tydliggjorde Johan Carlson, Gd FHM.

Skyldig att avvisa kunder

Butiksägaren är därtill skyldig att skylta om maxantal besökare vid entrén och också skyldig att avvisa kunder om maxantalet är uppnått.

Många butiker använder redan idag trängselvärdar för att minska trängseln i butiken men har man inte tillgång till sådana måste butiksägaren själv eller någon i personalen avdelas för att inte släppa in för många kunder.

Många oklarheter

Men det råder fortfarande en del oklarheter om vad som gäller inom

olika områden, exempelvis för allmänna ytor i ett köpcentrum. Principen är att den yta man har "rådighet" över har man också ansvar för.

Eventuella kaféutrymmen beräknas som tidigare, det vill säga fyra personer per bord och minst en meter mellan borden. Om serveringsdelen är inne i butiken är det dock fortsatt oklart exakt hur beräkningen ska göras – om det ska ses som butiksytta eller kaféutrymme.

Inga vitesbelopp är framtagna

Under regeringens pressträff i samband med nyheten om pandemilagen förblev dock många frågor obesvarade såsom frågan om vitesförelägganden.

Ingen av de närvarande kunde svara på vilket antal försummade gånger man brutit mot maxantalet som renderar vitesföreläggande eller hur stort belopp detta skulle vara på. Detsamma gäller för nedstängning – var går gränsen?

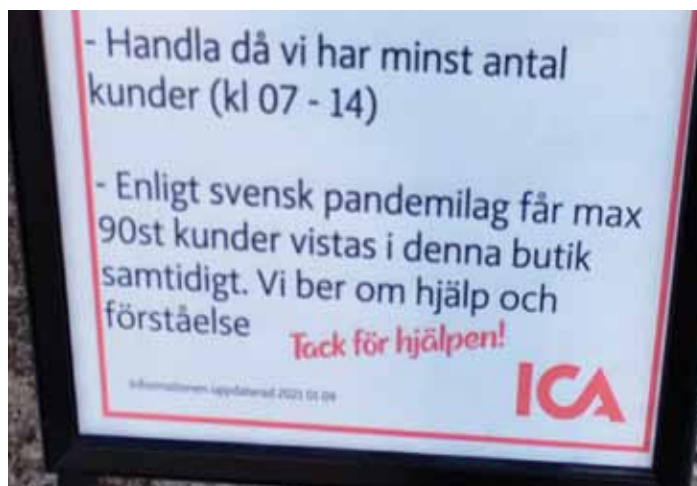
Lutar sig på restaurangbranschen

Men Johan Carlsson menade att tillsynen ansluter till restaurangbranschens regler och nedstängning såg han som osannolikt.

Han påpekade att tillsynen inte är till för att vitesförelägga eller stänga ned utan för att minska trängseln och då är det klart att man kommunicerar detta i första hand för att rätta till eventuella brister.

Viss vana finns att beräkna maxantal

Att beräkna och bedöma maxantal besökare i butiken är något som Svensk Handel sedan i våras har rekommenderat medlemmarna i den branschgemensamma riktlinje som organisationen tagit fram. Att det nu tydliggörs att varje besökare ska ha tio kvadratmeter att tillgå ökar tydligheten och lägger fokus på att det är trängsel - och inte



butiker - som ska undvikas, skriver man i ett pressmeddelande.

Stödåtgärder efterfrågas

Under regeringens pressträff ställdes också frågan på hur verksamheter ska kompenseras för ytterligare ekonomiska påfrestningar med anledning av den nya lagstiftningen men något egentligt svar hade ingen av dem annat än att "man tittar på de åtgärder som redan finns samt eventuellt på lättnader i arbetsgivaravgifter", men inget är beslutat.

Svensk Handel som drivit frågan om stödåtgärder under hela pandemin skriver att de har förståelse för att pandemilagen behövs men att de i remissvaret bland annat framhållit att åtgärderna måste vara träffsäkra och att verksamheter inte ska hindras i onödan. Svensk Handel uttrycker en stark oro över att de stödåtgärder som behövs fortsatt lyser med sin frånvaro.

– Utökade restriktioner och utökade företagsstöd måste gå hand i hand. Vi är tio månader in i pandemin och företagens reserver är tömda. Stöden måste vara träffsäkra och omedelbart nå ut till företag som drabbas, säger Karin Johansson.

Så skyltar du för maxantal i butik

Livsmedelssäkerhetsrådet rekommenderar enhetlighet i formulering vid butiksentré över maxantal:

Enligt svensk pandemilagstiftning får:
MAX XX PERSONER vistas i denna butik samtidigt.

Vi ber om er hjälp och förståelse.

Text: Marie Hallencreutz

Foto: Claes Hallencreutz

DETTA KAN VI LÄRA AV VARANDRA

I skrivande stund har över 11 000 människor dött till följd av covid-19 i Sverige. Det motsvarar en promille av Sveriges befolkning på dryga tio miljoner invånare och det låter kanske inte mycket men tittar man på hur pandemin slagit till i våra grannländer ser vi helt andra siffror. Såväl Danmark, Norge som Finland har dryga fem miljoner invånare och om de hade haft samma dödstal som Sverige skulle de legat på dryga 5 000 per land. Det har de inte.

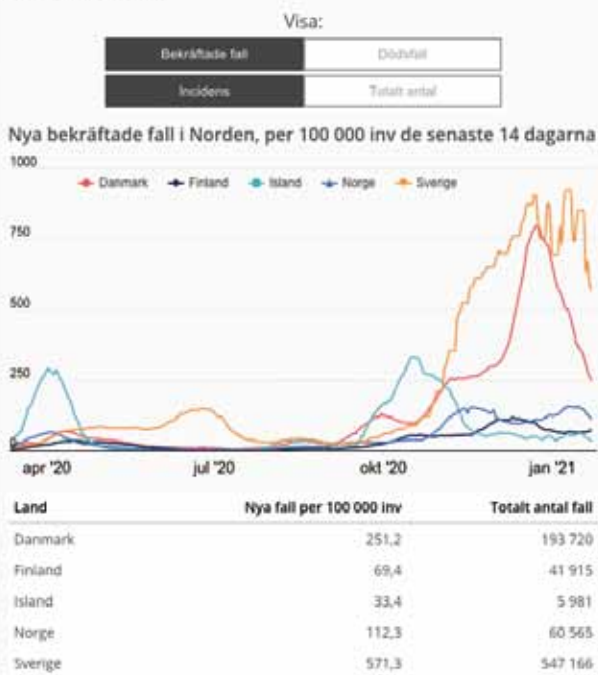
Istället har länderna klarat sig relativt bra där Danmark har nästan 2 000 avlidna, följt av Finland med 644 avlidna och så Norge med endast 544 avlidna i pandemin.

Alla insjuknade och döda är en stor tragedi men hur kunde det gå så fel för Sverige? Vad har våra grannländer gjort som inte vi gjorde och vad kan vi lära av dem för framtida hantering av kriser? Och hur har hanteringen av coronapandemin påverkat dagligvaruhandeln i Sverige och i våra nordiska länder? Vad kan vi lära där? Detta ska vi studera närmare i årets första nummer av Livsviktigt.

Läget i Norden

Uppdaterad 23.1.2021 | Källa: [OWID / Johns Hopkins](#)

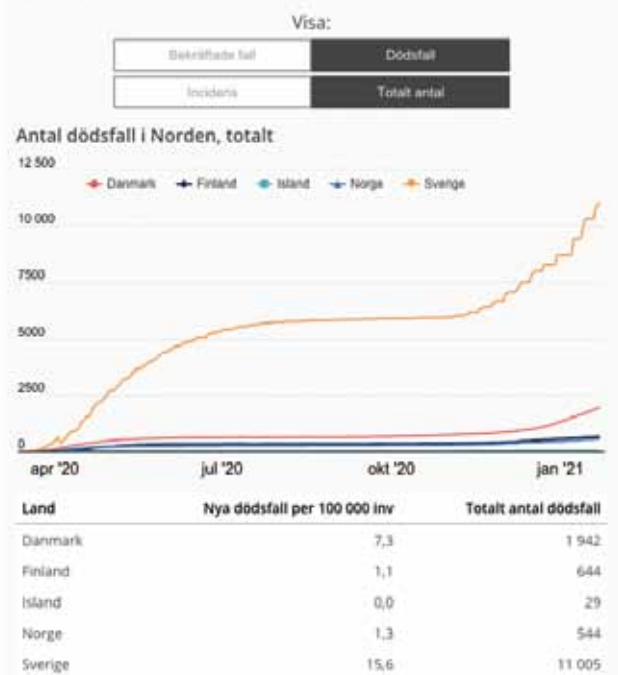
Grafen visar hur antalet dödsfall och bekräftade fall har utvecklats i de nordiska länderna.



Läget i Norden

Uppdaterad 23.1.2021 | Källa: [OWID / Johns Hopkins](#)

Grafen visar hur antalet dödsfall och bekräftade fall har utvecklats i de nordiska länderna.



Sverige står ut i nordisk jämn



ANDERS TEGNELL, STATSPIDEMIOLOG VID FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN FÅR TUFFA FRÅGOR UNDER SVERIGES TELEVISIONS PROGRAM AGENDA DEN 17/1 2021.

Livsmedelshandlarna har alltid haft ett gott nordiskt samarbete och i höstas möttes företrädare för dagligvaruhandeln i de olika nordiska länderna för att dryfta olika frågor där covid-19 stod högt på agendan. Därefter kontaktade Livsviktigt de olika ländernas företrädare för att reda ut hur de agerat och anpassat sig till pandemin.

I detta reportage kan du läsa om hur Sverige och våra nordiska grannländer hanterat pandemin både rent generellt och specifikt för dagligvaruhandeln när nästan ett år har gått sedan viruset slog till.

Visst finns det skillnader mellan länderna där Sverige står i en kategori för sig men gemensamt för Danmark, Norge och Finland är ett gott samarbete mellan staten och dess myndigheter samt med intresse- och branschorganisationer för att tidigt, tydligt och gemensamt kommunicera ut regler och restriktioner till befolkningen.

Våra tre grannländer var också mycket tidiga med att stänga ned delar av samhället och att införa reserestriktioner. Därtill var de tidigt ute med testning och smittspårning jämfört med Sverige som efter en kort period valde att avsluta testning och smittspårning med motiveringen att det inte fanns de resurser som behövdes för att följa upp testerna med smittspårning och råd till dem som blivit sjuka (statsepidemiolog Anders Tegnell, SVT Agenda 17/1 2021). Detta i strid mot Smittskyddslagen och WHO:s rekommendationer.

Sverige valde en mjukare väg

Medan våra grannländer införde olika grader av lockdown valde Sverige en mjukare väg som gick ut på att försöka hålla nere smittan genom

uppmaningar om frivilliga åtgärder. Dessa handlade om att hålla avstånd, stanna hemma om man är sjuk och tvätta händerna ofta och länge. Senare infördes även distansundervisning för gymnasieskolor och högre undervisning samt uppmaning om att arbeta på distans om det var möjligt.

Restaurangerna fick inga förhållningsorder förrän den 20 november då man införde restriktioner i utskänkning av alkohol till senast kl 22.00 enligt alkohollagen. Denna restriktion skärptes ytterligare den 24 december då förbudet att sälja alkohol skärptes till klockan 20.00.

Felaktiga prognoser

Enligt statsepidemiolog Anders Tegnell var – och är fortfarande – Sveriges coronastrategi att hålla nere och bromsa smittspridningen till en nivå där sjukvården klarade av det.

Folkhälsomyndigheten valde detta mjukare förhållningssätt också för att uppnå att en viss andel av befolkningen skulle uppnå en immunitet i väntan på ett vaccin. Det framgår av intervjuer från i våras. Idag hävdar man dock att någon flockimmunitet

aldrig varit del av strategin.

Under våren gjordes bedömningar att ungefär 25 procent av befolkningen skulle ha uppnått immunitet framåt hösten men prognoserna slog helt fel där immuniteten endast hamnade på några få procent. Dessutom har vaccinet redan tagits fram och ges nu till prioriterade grupper – långt innan immunitet nåddes.

Hårt kritiserad strategi

Sveriges coronastrategi har kritiserats hårt av bland annat Inspektionen för Vård och omsorg, IVO och den av regeringen tillsatta Coronakommisionen som i sin första delrapport slår fast att Sverige har misslyckats att skydda de äldre. För detta lägger man ansvaret på nuvarande och tidigare regeringar för illa rustad och oförberedd äldreomsorg med brister som varit kända sedan länge.

Dels infördes besöksförbud för anhöriga till äldre i ett mycket sent skede, dels visade kommissionens granskning att 20 procent av de äldre inte fått en individuell läkarbedömning och att resten endast fått en läkarbedömning via telefon.

förelse under Coronakrisen

Regeringen styr riket, konstaterar kommissionen, och borde därför ha tagit ”de initiativ som behövs för att äldreomsorgen skulle stå bättre rustad för en kris av detta slag”.

Även Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen kritiserar av kommissionen för att förhållandena på äldreboenden inte uppmärksammades tidigare.

Sverige står ut i nord

Och när coronakommissionen jämför Sverige med de övriga nordiska länderna skrev de så här i sitt betänkande: ”När det gäller kompetensnivån inom äldreomsorgen skiljer sig personalens yrkesmässiga sammansättning tydligt åt mellan de nordiska länderna. Sverige sticker dessvärre inte ut i positiv bemärkelse”.

Även före detta statsepidemiolog Annika Linde, har riktat kritik mot den svenska coronastrategin där hon anser att kraftfullare åtgärder borde satts in i ett tidigare skede.

”Man måste lära känna viruset först innan man släpper det lös i samhället. Därför är det så oerhört viktigt med tidiga och kraftfulla åtgärder mot virus-spridningen så att viruset inte hinner sprida ut sig för mycket och drabba så väldigt många människor”, sade hon till SvTs Agenda 17/1 2021.

Avvisar kritiken

Såväl socialminister Lena Hallengren som statsepidemiolog Anders Tegnell på FHM avvisar kritiken. Statsminister Stefan Löfven säger sig ta ansvar men anser samtidigt att Sveriges strategi är den rätta.

Internationell kritik

Även den amerikanska motsvarigheten till Folkhälsomyndigheten, Centers for Disease Control and Prevention (CDC), kritiserar Sverige för sin strategi i en studie* över hur 37 europeiska länder hanterat pandemin: ”De europeiska länder som tillämpade stränga åtgärder tidigt mot utbrottet kan ha sparat åtskilliga tusen liv, jämfört med de som införde liknande åtgärder - men senare”, slår studien fast.

2 500 liv kunde ha sparats

”Baserat på våra uppskattningar skulle antalet dödsfall som kunde ha

undvikits i Sverige varit 2 500”, svarar studiens huvudförfattare doktor James Fuller vid CDC:s Response Team för covid-19 i ett mejl till DN som skrivit om CDCs studie.”

Även denna kritik tillbakavisas av statsepidemiolog Anders Tegnell som anser att studien ger en helt felaktig bild av Sverige.

Handeln tog själva tag i saken

För Sveriges befolkning är det hela en tragedi och den är inte slut än. Prognoserna från myndigheterna, som även kommunicerats ut av regeringen, fortsätter att slå fel – men ingen verkar bära ansvar för det och kommunikationen och samarbetet mellan myndigheter, regioner och kommuner har varit sviktande liksom samarbetet med branschorganisationer såsom handelsrepresentanter.

Handelsbranschen utarbetade därför själva råd och rekommendationer till butikerna och för dagligvarubranschen samarbetade man även med de stora kedjorna som Ica, Axfood, Coop med flera.

Dagligvaruhandeln tidigt ute

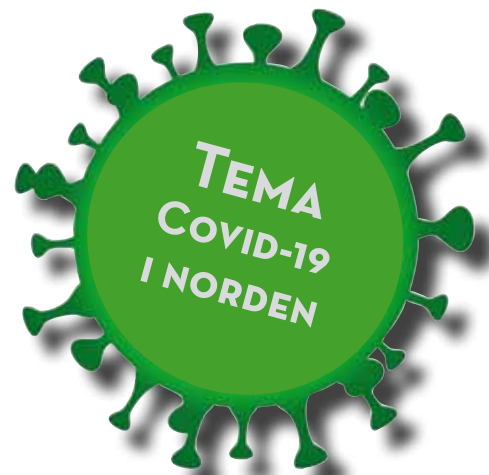
Dagligvaruhandeln var därför tidigt ute med att sätta upp anslag vid entrén om att hålla avstånd, handla ensam, sätta upp klistermärken för avstånd vid kön till kassan samt installera plexiglas vid kassorna. Senare uppmanade butikerna kunderna att handla vid tider då det är mindre folk i butiken samt att inte handla precis dagen före större helgtider som jul- och nyår. Många större livsmedelsbutiker införde också trängselvakter för att se till att folk höll avstånd.

Att dagligvaruhandeln varit relativt väl förberedd med att införa dessa uppmaningar till kunderna beror delvis på butikerna själva men också som redan nämnts på att branschens företrädare såsom Svensk Dagligvaruhandel, Livsmedelshandlarna samt Svensk Handel varit tidigt ute med att kommunicera råd till butikerna.

Maxantal i butik

Svensk Handel gick exempelvis ut redan under våren 2020 till medlemsbutikerna om att räkna ut ett maxantal för antalet kunder i butiken. Så när den nya pandemilagen infördes

i januari var många butiker väl förberedda på att räkna ut maxantalet utifrån kravet på 10 kvadratmeter per kund och golvyta i butiken. Men trots alla insatser som butikerna föresatt sig för att skydda sina kunder och sin personal har smittan fortsatt i oförfärdig fart förutom en välkommen respit under sommaren. Problemet har grundat sig i att alla åtgärder och insatser, oavsett om det är butiker eller samhället i övrigt (förutom restaurangerna) så har de inte varit tvingande. Alltför många människor har helt enkelt valt att röra sig i samhället ungefär som vanligt. De har gått på fester, handlat i köpcentrum, haft middagsbjudningar, gått



till jobbet, åkt på semester både inom landet och utomlands.

Regeringen röt ifrån

Strax före jul röt regeringen och myndigheterna ifrån och sa att man ska inte handla i butiker, inte resa någonstans om det inte var alldeles absolut nödvändigt utan hålla sig hemma och arbeta och studera hemifrån.

Men tyvärr visade sig delar av regeringen inte vara de förebilder som förväntas av ministrar och myndighetschefer. Flera ministrar ertappades med att vara ute i såväl julhandeln som mellandagsrean inklusive statsministern själv. Och generaldirektören för Myndigheten för Samhällskydd och Beredskap, Dan Eliasson, ertappades med en resa till kanarieöarna över jul- och nyår. Han avgick.

Covid-19 i Norden

fortsättning från föregående sida

Ny pandemilag i januari

Regeringen har nu alltså infört en pandemilag med fullt stöd av riksdagen. Nu kan butiksägare få betala vite om de har för många kunder i butiken och i förlängningen även stängas ned. Läs mer om detta på sidan 6.

Reagerade för sent och för lite

Sammanfattningsvis saknade Sverige flera viktiga parameterer jämfört med sina grannländer i hanteringen av pandemin.

Sverige har bland de högsta skatteracken i världen men Coronakrisen visade att den välfärd som ska erbjudas i utbyte hade stora brister med framförallt en slimmad vårdapparat och undermålig äldreomsorg. Även krisberedskapen visade sig ha stora brister men dagligvarubranschens struktur och organisation hade stor kapacitet att lösa detta på egen hand såväl vad gäller logistik som tillgång till livsmedel. Regeringen och Folkhälsomyndigheten reagerade för sent och för lite på smittan. Ett exempel är alla de svenskar som efter sportlovet i de Italienska, Schweiziska och Österrikiska alperna kom hem utan karantänuppsättning och utan att bli testade och som därför gick till jobbet och skolan som vanligt. Först den 17 mars uppmanade FHM till distansarbete.

Skipgade pandemilag

En särskild pandemilagstiftning diskuterades i regeringen under vårens senare skede men det rann ut i sanden då sommaren gjorde sitt intåg och smittan sjönk kraftigt liksom antalet dödsfall. Hade man fortsatt detta arbete hade kanske läget sett annorlunda ut men statsepidemiolog Anders Tegnell på FHM förkunnade att Sverige inte skulle drabbas av en andra våg till hösten så det blev först i november som regeringen beslöt att gå vidare med en ny pandemilag som nyligen trädde ikraft.

Dåligt samarbete

Regeringen lämnade mer eller mindre över ansvaret för pandemihanteringen till främst Folkhälsomyndigheten, FHM, men också Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, MSB, samt Socialstyrelsen.

Regeringen uppträdde dock tillsammans med företrädare från dessa myndigheter när uppdateringar kring pandemihanteringen gjordes varje vecka. Men det förekom inget större samarbete vare sig mellan myndigheterna eller mellan myndigheterna och regeringen.

Utan hemställen blev inget gjort

Arbetet gick istället ut på att FHM gjorde en hemställan till regeringen om man ville att regeringen skulle införa något som exempelvis att gå ut med ett maxantal om antal personer vid allmänna sammankomster. Gjordes ingen hemställan från FHM utfärdade inte regeringen på eget bevåg sådana begränsningar.

Inget samarbete med branschen

Inte heller förekom något större samarbete mellan myndigheterna och branschföreträdare som Svensk Handel, Livsmedelshandlarna och Svensk Dagligvaruhandel.

Effekten av detta blev en otydlig och spretig kommunikation och eftersom det mesta handlade om rekommendationer som var frivilliga att genomföra fortsatte många att bete sig som förut. Så även om butikerna införde en rad åtgärder var det bitvis svårt för dem att få kunderna att åtlyda dem.

Dålig beredskap men tillgång till mat

Sveriges krisberedskap har varit nedmonterad i flera decennier och först nyligen (sedan de stora skogsbränderna som inträffade under 2010-talet) börjat rusta upp det civila försvaret. Det militära försvaret får dock fortsatt inte den budget som krävs för mer än veckas strid i krig och för en pandemi är totalförsvaret

(militärt och civilt försvar) mer eller mindre oförberett. Sverige hade varken de materiel eller vårdplatser som behövdes för att hantera så många insjuknade som inträffade och har det fortfarande inte.

Dagligvaruhandelns förtjänst

Däremot har Sverige lyckats säkerställa livsmedelstillgången och det har inte rått någon brist på livsmedel i någon del av landet. Men det beror mer på den ”just-in-time” lagerhållning som branschen har utvecklat än vad försvaret kunnat bistå med. Visst fanns det vissa farhågor med att föra smittan vidare genom det logistiska systemet in i butikernas lagerlokaler men även här var butikerna väl rustade och vidtog nödvändiga skyddsåtgärder.

Vad den nya pandemilagen kan göra för att vända den tragiska utvecklingen i Sverige återstår att se. Hittills har det kommit in några rapporter om butiker som fått anmärkningar för att de haft för många kunder men än har inga vitesförelägganden gjorts eller nedstängningar vidtagits.

Läs mer i följande artiklar om hur våra grannländer hanterade pandemin generellt och inom dagligvarubranschen.

Texter i hela reportaget: Marie Hallencreutz
Foto i denna artikel: Screenshot SvT Agenda
Källor för hela reportaget; se nedan ruta.

*Not. I CDCs jämförande studie bland 37 europeiska länder tittade man på nio restriktioner: inställda allmänna arrangemang, stängda skolor, gräns för antalet deltagare, stängda arbetsplatser, stängda gränser, restriktioner för inrikes resor, avstängd kollektivtrafik, rekommendationer att stanna hemma samt order att vara hemma.

Sverige hade i det tidiga skedet av pandemin endast infört två av de nio restriktionerna (inställda arrangemang och gräns för antalet deltagare). Våra grannländer gick längre: Danmark införde åtta restriktioner, Norge och Finland införde sex. De hamnar därmed i en stor grupp länder med betydligt lägre dödstal än Sverige, enligt studien.

KÄLLOR | COVID-19 I NORDEN

Källor för hela reportaget inkl. grafer: SVT (Nyheter och Agenda), Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, krisinformation.se, Center of Disease Control, Sveriges regering, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, Coronakommissionen, Dagens Medicin, Institutet för Vård och Omsorg, Svenska YLE, Johns Hopkins university and medicine, Nordiskt Samarbete (norden.org), Finnish Grocery Trade organization, PTY, Valtionneuvosto (statsrådet), virke.no, Romerikets Blad, RB, Vårt Oslo, coronasmittet.dk, HelseDirektoratet, regjeringen.no, helsenorge.no, De Samvirkende Købmænd, DSK (Danmark), samt kontakter med personer från motsvarigheten till Livsmedelshandlarna i Finland; (Lauri Kulonen, PTY, Danmark; Claus Bøgelund Nielsen, DSK och Norge; Ingvill Størksen, Virke dagligvare / dagligvarehandel).

Så agerade de nordiska länderna när coronasmittan bröt ut



De nordiska länderna har haft olika strategier för att bekämpa coronaviruset där Finland, Danmark och Norge tidigt införde strikta restriktioner medan Sverige valde en liberalare väg. Resultat ser vi idag nästan ett år senare där Sverige räknar sina avlidna i tiotusental medan Danmark har strax under 2 000 avlidna till följd av viruset och Finland och Norge runt 600 fall vardera.

Trots att de nordiska länderna är relativt lika vad gäller befolkningens sammansättning, levnads- och hälsoliv, sjuk- och äldreomsorg samt samhällsskick och styresätt så har Danmark, Norge och Finland lyckats betydligt bättre med att hantera smittspridningen än Sverige.

Mycket tyder på att det är Finland, Norges och Danmarks sätt att anamma WHO:s rekommendationer med testning, smittspårning och karantän liksom nedstängning av delar av samhälle och näringsliv som varit framgångsrika faktorer för våra grannländer. Åtgärder som dessa länders regeringar utfört i samarbete med myndigheter, branschorganisationer och beredskap.

Sverige står ut i Norden

Grafen på sidan visar att utvecklingen av dödsfall i den absoluta början, det vill säga från mars till början av april, sett ganska likadant ut i de nordiska länderna. Därefter har Norge, Danmark och Finland lyckats med att hålla antalet dödsfall nere och platta till kurvan. I Sverige har dödsfallen i relation till befolkningen varit överlägset flest och är det fortfarande med över 11 000 avlidna.

När det hade gått 27 dagar från det första dödsfallet i respektive land gick

Sverige om Danmark och sedan dess har Sveriges kurva pekat brant uppåt.

Stort mörkertal

Datan gäller bekräftade fall av covid-19 och men nu förekommer det uppgifter om att det finns ett mörkertal. Alla som avlidit på äldreboenden har inte testats så antalet avlidna kan skrivas uppåt senare. I det stora hela bokför de nordiska länderna dödsfall på liknande sätt så de nordiska siffrorna är jämförbara med varandra.

Om uppgifterna på antalet dödsfall är någorlunda jämförbara inom Norden kan man inte säga detsamma om antalet som bekräftats smittade av viruset. I hur stor utsträckning man testat befolkningen påverkar i stor grad hur många fall av smittan som bekräftats.

I Norge gick man tidigt in för ett omfattande testande vilket också syns i antalet bekräftade fall.

Finland och Sverige har hittills varit mer restriktiva och har i dagsläget testat färre än tio personer per tusen invånare. I båda länderna har man hittills främst testat vårdpersonal och personer som visat tydliga symptom. Trots det är andelen som testat positivt klart högre i Sverige.

Nordiska reaktioner

De nordiska länderna har infört

åtgärder tidigt i epidemin, men åtgärderna varierar mellan länderna och Sverige har varit lite senare än övriga nordiska länder med att införa dem samt att Sveriges åtgärder varit av mer frivillig karaktär.

Gemensamt för de nordiska länderna hittills under krisen är att ingen av dem har haft fullt utgångsförbud, i motsats till många andra länder i Europa.

Strikta restriktioner – utom i Sverige

Andra saker länderna hade gemensamt (utom Sverige), var att största tillåtna antal personer vid allmänna sammankomster sattes till 10 personer medan det i Sverige först var 500 och senare under året 50 personer och idag är det max åtta personer. Samliga länder införde också hemkarantän vid smitta utom Sverige.

Medan Norge, Finland och Danmark helt eller delvis stängde ner restauranger, frisörer med mera valde Sverige att låta dessa vara öppna med uppmaning att hålla avstånd.

Ytterligare en åtgärd som förenar de nordiska länderna, utom Sverige, är införande av reserestriktioner.

Läs mer om hur varje land reagerade i artiklarna som följer.

Samarbete och tydlig kommunikation

Redan i mars inledde Virke Dagligvare i Norge ett samarbete med regeringen och myndigheterna och det lade grunden till hur bra det gick för den norska dagligvaruhandeln under pandemins inledande skede med en snabb och strikt lockdown av samhälle och näringsliv.

– Samarbetet mellan regeringen och myndigheterna och deras tydliga och gemensamma kommunikation ut till befolkningen har varit avgörande för hur bra vi har hanterat den här krisen, säger Ingvill Størksen, Bransjedirektør på Virke Dagligvare i Norge (motsvarigheten till Livsmedelshandlarna och Svensk Dagligvaruhandel i Sverige).

Norge snabbt ut med gränsstängning

Norge införde tidigt en låg gräns på folkmängdssamlingar och började hårdbevaka sina gränser. I början av epidemin fanns en oro för att gränsstängningar inte skulle hjälpa eftersom norrmännen gärna reser inom landet till sina ”hytter”.

Fjällbyarna vädjade till norrmännen att inte resa till fjällen eftersom man inte visste om man skulle ha sjukvårdskapacitet nog att ta hand om sjuka hytte-ägare. Till slut infördes förbud på

att ”dra på hytta” eller resa till en stuga utanför sin egen hemkommun. I ett land där stug- och fjällkulturen är så stark visade just det förbudet på lägets allvar.

– Hytteförbudet blev dock kortvarigt och upphävdes efter påsk då man fått översikt över situationen och även butikerna i de mindre orterna fått smittskyddsrutiner på plats, säger Ingvill Størksen.

Restriktioner på två nivåer

Norge införde restriktioner och riktlinjer på såväl nationell nivå som på lokal eller kommunal nivå. Det kunde innebära att vissa kommuner tidigt hade restriktioner om exempelvis munskydd i butikerna medan andra inte hade det, eller att vissa kommuner hade inreserestriktioner medan andra inte hade det.

Alla olika restriktioner och riktlinjer samlades ihop av myndigheterna som

tillsammans med regeringen kunde kommunicera ut tydliga budskap till befolkningen.

– Det var kaotiskt i starten med olika inreseregler i olika kommuner men jag tycker information utåt var tydlig.

Tryggad livsmedelsförsörjning

För dagligvarubranschens del var det viktigt att ha koll på alla olika rese-restriktioner inom landet eftersom distributionen av livsmedel måste säkras i hela landet.

– Skräcken var enorm för att dels inte lyckas få ut mat till alla delar av landet, dels att för att få in smitta från transportörerna in på lagret i butiken. Det tog en tid innan omfattande testning kunde införas och i väntan på bättre kapacitet för detta blev man tvungen att prioritera. Så vi framhöll till regeringen och myndigheterna att butikerna och dess personal måste prioriteras vid testning men även att hela



INGVILL STØRKSEN, BRANSJEDIREKTØR FÖR VIRKE DAGLIGVARE I NORGE, SOM ÄR MOTSVARIGHETEN TILL LIVSMEDELSHANDLARNÄ I SVERIGE.

En framgångsrik väg för Norge

livsmedelskedjan måste prioriteras.

Allt detta lyckades väl och livsmedelsförsörjningen har fungerat bra liksom att hålla smittan nere i butikerna.

Åtgärder i butikerna

– Det fanns också en oro att man kunde bli smittad av mat som inte var förpackad men vi gick tidigt ut med att skapa trygghet om att mat är ingen smittokälla genom information i butikerna men även information utåt från regeringen och myndigheterna, säger Ingvill Størksen.

Andra åtgärder i butikerna var att erbjuda möjlighet att tvätta händerna och att sprita dem, att hålla avstånd i butik och att begränsa maxantalet i butik liksom att använda sig av väktare för att försäkra sig om att maxantalet hölls nere.

– Vi uppmanade också kunderna att storhandla istället för att handla tre till fem gånger i veckan. Vi informerade också om att handla ensam och vid tidpunkter då det vanligtvis är lite folk i butiken och att gärna handla åt andra som är i riskgrupper, äldre och sjuka.

Butikerna satte dessutom märkning på golvet för att få folk att hålla avstånd om minst en meter, helst två men riktlinjen var och är en meter. Dessutom sattes plexiglas upp framför kassan men även mellan kunderna vid slutet av varubandet.

– Vi hade inte krav på handskar eller munskydd i butikerna på nationell nivå men flera kommuner införde krav på munskydd utifrån hur hårt drabbade de var, Lørenskog är ett exempel på en kommun som införde munskydd.

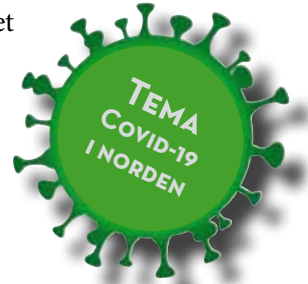
Hur har det gått?

Också Norge börjar nu lätta på restriktioner, först ut också här är öppnandet av daghem och veckan efter det skolorna för de yngre barnen. Men Norge är tydligt med att många restriktioner kommer att ligga kvar ännu länge.

– Jag skulle säga att vi hanterat pandemin bra i Norge. Det har varit tufft för restaurangnäringen och i början även för vissa mindre butiker i avlägsna områden i Norge. Ur ett dagligvaruperspektiv har det gått bra med fint samarbete med regering och

myndigheter och butikerna. Bra saker har blivit införda och vi har medverkat till en säker och trygg handling.

– Som bonus har vi ju också att isoleringen i hemmet medfört att fler har satsat på att laga mer och ibland lyxigare mat. Jag skulle säga att nedstängningen av restaurangerna tillsammans med den uteblivna gränshandeln har påverkat omställningen mycket positivt för butikerna, säger Ingvill Størksen.



Not. I början av januari 2021 drabbades

Norge, i synnerhet i det centrala østlandsområdet, hårt av den Brittiska varianten som är mer smittsam. Inreseförbud utfärdades av Sverige från Norge. Och i Norge har man infört nya kraftiga nedstängningar och restriktioner.

Text: Marie Hallencreutz
Foto: Virke dagligvare

Stränga regler för danska butiker

Danmark har, förutom Sverige, haft flest smittade och döda i covid-19 men utan de strama åtgärder regeringen infört både i våras och under senhösten hade situationen sannolikt blivit än mörkare för landet. För butikerna infördes krav om munskydd och maxantal i butik mot bötesförläggande redan i början av december.

Danmark var snabbt ute med strikta åtgärder och redan den 6 mars beslutade statsminister Mette Fredriksen att ställa in arrangemang med över 1 000 deltagare. Följden blev att den danska melodifestivalen dagen därpå sändes utan publik. I Sverige samlades 27 000 personer i Friends Arena i Solna för att bevittna melodifestivalen.

De hårda restriktionerna och åtgärderna som Danmark satte in följer till stor del de åtgärder som Norge och Finland införde men man var tidigare ute. Första fallet rapporterades den 27 februari och man avrådde från alla onödiga resor utomlands. Alla danska resenärer

från hela världen uppmanades också att återvända hem.

Stängde gränserna

När Danmark stängde gränserna den 14 mars väckte det stor uppmärksamhet i övriga Norden som en sträng åtgärd, men sedan dess har statsminister Mette Frederiksen hållit fler presskonferenser om nya restriktioner.

Tidiga restriktioner var nedstängning av skolorna och förbud mot folksamlingar större än 10 personer. Restauranger och kaféer stängdes ned och även vissa butiker. Danskarna uppmanades också att undvika kollektivtrafiken och ta cykeln istället.

Hårda krav för butikerna

För livsmedelsbutikerna gällde precis som i övriga Norden att informera om att hålla avstånd med en meter mellan kunderna och ha en god hygien och inte handla om man känner sig sjuk. Hygienregler gällde även rent allmänt i butikerna med exempelvis ökad städning och plexiglas

vid kassorna.

Danmark lyckades trycka tillbaka smittan men drabbades hårt återigen under senhösten. Detta fick till följd att regeringen avviserade nya och hårdare åtgärder.

På De Samvirkende Købmænd, DSK, beslutade man att sammanställa alla restriktioner som påverkade butikerna och man gick ut med den första sammanställningen till medlemmarna i oktober och den andra i början av december.

Munskydd och fyra kvadratmeter golyta

Nu införs krav på munskydd eller visir för såväl kunder som personal och försäljningen av alkohol begränsas till mellan klockan 22.00 och 05.00. Att intensifiera rengöring av vagnar och korgar uppmanas också.

Att få folk att hålla bättre avstånd var en av nyckelfrågorna bland de nya bestämmelserna och nu inför

fortsättning på nästa sida

regeringen krav på minst fyra kvadratmeter golvyta per kund. Ganska likt vad den Svenska regeringen införde i den nya pandemilagen i januari en månad senare.

Alla krav som nu ställs på butikerna kommer med risk för böter för butiksägaren som utfärdas av polisen. Böternas storlek varierar i förhållande till butikens storlek och antal gånger man bryter mot kraven. Även kunder kan få böter om de exempelvis inte lyder kravet på munskydd.

Krav på trängselvakter

För butiker större än 2 000 kvadratmeter golvyta (borträknat inventarier) ställdes också krav på en trängselvakt (opsynsmedarbejder) per 2 000 kvadratmeter. Dessa ska ha särskilda färgade västar eller t-shirts märkta med "CORONA – Opsynspersonale".

Trängselvaktens arbete är att förebygga köbildning eller kundansamlingar. Vakten ska också kolla att det finns påfyllt med handsprit och se till att kunderna använder det. Trängselvakten ska även uppmana kunder att hålla en meters avstånd och avvisa kunder som inte har munskydd eller visir samt uppmana kunder att handla ensamma.

Ytterligare åtgärder för att få folk

FAKTA | ÅTGÄRDER I DANSKA BUTIKER

Några milstolpar:

Antal m² per kund, 18 mars 2020

Nedstängning av köpcentra, 18 mars 2020 (1a rundan)

1 meter avstånd – mars 2020

Krav om opsynspersonale (trängselvakter) i stora butiker (2 000 m²), 25 september 2020

Ingen försäljning av alkohol efter klockan 22, 26 oktober 2020

Munskydd i butik, 29 oktober 2020

Nedstängning av köpcentra, 17 december 2020 (2a rundan)

Nedstängning av detaljhandeln, 27 december 2020

2 meters avstånd, början av januari 2021

De Samvirkende Købmænds, DSKs, kommunikation:

- 100 nyhetsbrev till medlemmer i 2020 – dubbelt så många som normalt
- Första sammanställningen av åtgärder i handeln från DSK till medlemmarna, oktober 2020
- Utvecklad sammansällning till en omfattande Covid-19 överblick i början av december 2020

Källa: De Samvirkende Købmænd, DSK

att hålla avstånd var att uppmana kunder att använda vagn istället för korg samt att styra kundströmmarna så att inte köbildning uppstår.

Butikerna uppmanas att än mer använda avståndsmarkeringar och erbjuda fler självbetjäningsskator. Skyltar med uppmaning om att handla ensam samt att använda

smittspåringsappen ska sättas upp.

De Samvirkende Købmænd ger i sin sammanställning till butikerna även detaljerade råd om rengöring- och hygienregler samt har en uttömmande del med fråga/svar rörande såväl kunder, anställda och handlare.

Text: Marie Hallencreutz

Foto: De Samvirkende Købmænd, DSK



KRAV PÅ MUNSKYDD I BUTIK INFÖRDE DANMARK REDAN DEN 29 OKTOBER I FJOL MEDAN DET BLEV BELAGT MED BÖTER I BÖRJAN AV JANUARI.

Finland aktiverade beredskapslag

I Finland införde man tidigt stränga restriktioner med lockdown för skolor, stängda gränser, besöksförbud för äldreboenden och uppmaning till distansarbete. Dessutom aktiverade regeringen en beredskapslag.

Den 16 mars förklarade statsminister Sanna Marin att undantagsförhållanden råder i Finland och aktiverade därför en beredskapslag som aldrig tidigare använts i fredstid. Anledningen var bland annat att man ville isolera Helsingforsregionen som hade högst smittspridning. Detta för att begränsa smittspridningen av coronaviruset i landet. Beredskapslagen aktiverades den 28 mars då man stängde landskapet Nyland.

Karantänen hävdes dock i mitten av april då det inte fanns stöd i finsk lag för åtgärden samt att viruset ändå hade spritt sig till resten av Finland och den 16 juni tog man bort undantagstillståndet.

Försörjningsberedskapscentralen

– Finland hade en väl uppbyggd struktur och beredskap för att hantera pandemin med strikta regleringar från start. Strukturen är uppbyggd kring ett välorganiserat och väl fungerande partnerskap mellan samhälle, näringsliv, totalförsvaret och myndigheterna kallat Försörjningsberedskapscentralen, säger Lauri Kulonen, emergency preparedness manager vid PTY (Finska dagligvaruhandelns organisation).

– Försörjningsberedskapscentralen hade en övning 2018 som utgick från ett scenario med en epidemi. Scenariot påminde lite grann om nuvarande situation men inte med den intensitet pandemin drabbade oss och inte med en global vinkel. Jag tror att detta samarbete och den goda beredskap vi hade bidrog starkt till att vi hanterade pandemin så bra som vi gjorde.

Snabba och strikta åtgärder

I Finland genomfördes redan i mars en mängd restriktioner som stängda gränser och obligatorisk karantän i fjorton dagar för finska medborgare som kommer hem från utlandet. Skolor, allmänna platser och restauranger stängdes, besöksförbud på äldreboenden infördes och man uppmanade till distansarbete, social distan-



LAURI KULONEN, EMERGENCY PREPAREDNESS MANAGER VID PTY (FINSKA DAGLIGVARUHANDELNS ORGANISATION).

sering och hygienrekommendationer.

– Regeringen och myndigheterna arbetade väl tillsammans och även med viktiga organisationer som våran (PTY) för att trygga livsmedelsförsörjningen. Kommunikationen utåt till allmänheten var också mycket tydlig och bra, säger han.

Vidare definierade man riskgrupper och förbättrade samt prioriterade coronarelaterad vårdkapacitet, bland annat kunde semesterbestämmelserna frångås för att garantera att räddnings- och vårdpersonal kunde sköta sina uppdrag.

Hybridstrategi till hösten

– Till sommaren underlättades restriktionerna och till hösten ändrades strategin till en hybridmodell som omfattade ”testa, spåra, isolera och behandlingstänk, tillsammans med restriktioner på ett kontrollerat sätt, säger Lauri Kulonen.

Under hösten infördes också stark rekommendation på munskydd på allmänna platser inomhus såsom exempelvis livsmedelsbutiker.

Åtgärder i butikerna

Även i livsmedelsbutikerna infördes en rad åtgärder som att uppmana kunder till avstånd till andra kunder och personal samt avståndsmarkeringar på golven, uppmaningar om hygien vid hosta och handhygien samt tillgång till fri handsprit. Man installerade också plexiglas vid kassorna och personalen använde handskar där det var påkallat.

Städningen intensifierades i butikerna och man ersatte luffhandtorkarna med pappersservetter eller

handtorkar med tyg.

– En sak som skiljer finska livsmedelsbutiker från övriga i Norden är vi inte begränsade antalet personer i butiken, säger Lauri Kulonen.

”Bäst socialt ansvarstagande bransch”

Han berättar också att det i början fanns en viss osäkerhet hos personalen men att de ändå känt sig trygga.

– Den oro som fanns dämpade sig ganska snart då kommunikationen från både handelns organisationer som de stora kedjorna var snabb och tydlig. Ett kvitto på hur bra personal och ledning i livsmedelsbutikerna hanterat pandemin kom 9 december då livsmedelsbranschen nominerades till bäst socialt ansvarstagande bransch av YouGov med motiveringen att ledningen anpassade sig snabbt till situationen och både ledning och personal har samarbetat väl.

Hur har det gått?

– Livsmedelsbranschen och hela livsmedelskedjan har arbetat bra under pandemin. Försäljningen av livsmedel har gått upp något eftersom restaurangerna fick stänga och det förde också med sig att grossistledet har haft det kämpigt då efterfrågan från restaurangsektorn störtök.

En annan sak som varit en nyckelfaktor är att kommunicera ut till kunderna att de inte behövde bunkra mat.

– När kunderna märkte att hyllorna ändå fylldes på efter att man bunkrat vissa livsmedel så insåg de att det inte skulle råda någon matbrist.

Text: Marie Hallencreutz
Foto: PTY

Sök pengar från Stickans fond NU!

Du som handlare eller butiksanställd har möjlighet att söka pengar ur Stickans fond. Möjligheten gäller inte bara handlare, utan även handlares barn, samt butiksanställda.

Livsmedelshandlarna är sedan 1936 förvaltare av en stiftelse som heter Stickan och som är en understödsfond till Solstickan.

Syftet med Stickan är att hjälpa gamla och sjuka eller andra behövande med anknytning till livsmedelshandeln i Sverige. Antingen som ägare eller före detta ägare, anställd eller före detta anställd samt minderåriga barn och efterlevande till dessa.

För en mer detaljerad genomgång över vilka som kan söka pengar ur stiftelsen Stickan, se paragraf fyra i rutan intill.

Om du är intresserad av att söka pengar ur Stickan så gör du det genom att skriva ett brev och berätta om vem du är, vilken koppling du har till livsmedelshandeln i Sverige, samt varför du söker pengar och hur mycket.

Glöm inte att skriva ditt namn och din adress samt gärna ett telefonnummer som vi kan nå dig på.

Sänd sedan ansökan till: info@livsmedelshandlarna.se eller till Stiftelsen Stickan, c/o, Livsmedelshandlarna, 103 29 Stockholm.

Alla inkomna brev behandlas konfidentiellt och beslut om utbetalningar tas i samband med något av Livsmedelshandlarnas ordinarie styrelsemöten.



EN UNDERSTÖDSFOND TILL STIFTELSEN SOLSTICKAN

Dessa kan söka pengar från fonden

Stickans stadgar, §4

Av de medel som stiftelsen erhåller från Stiftelsen Solstickan ska högst 85 % delas ut till de till Sveriges Livsmedelshandlareförbund anslutna länsförbundens understödsfonder eller solstickestiftelser.

Vad som återstår skall förvaltas av stiftelsen för att enligt i dessa stadgar närmare angivna grunder utdelas såsom understöd till behövande gamla och sjuka köpmän eller affärsbiträden, som äro eller varit verksamma

inom speceri- och livsmedelsbranschen även som till efterlevande make och minderåriga barn till köpman eller affärsbiträde inom nämnda bransch.

Dessa understöd må årligen högst uppgå till det belopp, som enligt § 1 tilldelas stiftelsen från Stiftelsen Solstickan jämte å kapitalet belöpande ränta.

Med köpman förstås härvid person, som är eller varit ägare till eller aktivelägare i detaljaffär, även om densamma drivits i aktiebolagsform.